

Kun rajakarjalainen kohtasi savolaisen

Heli Kananen: Kontrolloitu sopeutuminen. Ortodoksinen siirtoväki sotien jälkeisessä Ylä-Savossa 1946–1959. Jyväskylä Studies in Humanities 144, 2010. 318 s.

Toista maailmansotaa seurannut karjalaisen siirtoväen asuttamiskysymyksen ratkaiseminen on nähty pitkään sekä yleisessä tietoisuudessa että historian tutkimuksessa suurena kansallisena selviytymistarinana. Siirtoväen asuttamiskysymys sai myös varsin varhaisessa vaiheessa ideologisia merkityksiä: yhteiskuntatieteilijä Heikki Wariksen työryhmineen toteuttama laaja tutkimus *Siirtoväen sopeutuminen* (1952) korosti erityisesti sitä, miten helposti siirtoväki sopeutui lyhyessä ajassa sijoituspaikkakuntiansa kantaväestöön. Tämä oli tärkeä ja myös ilmeisen toivottu tutkimustulos 1950-luvun alun Suomessa.

Käsitys lähes vaivattomasta sopeutumisesta onkin mennyt hyvin kansalliseen tajuntaan. Yleinen käsitys on ollut, että siirtoväen asuttaminen sen vaatimine taloudellisine uhrauksineen tapahtui osana toisen maailmansodan menetysten vaatimaa suurta kansallista uhrimieltä. Myöskään myöhemmät tutkimukset eivät ole nähneet aiheelliseksi korostaa liikaa sopeutumisen ongelmia ja paikallisten konfliktien roolia asuttamiskysymyksessä. Vaikka Pirkko Sallinen-Gimpl ja eräät muutkin ovat kyseenalaistaneet sopeutumisen helppoutta, karjalaisen siirtoväen asuttamishistoriaa käsittelevät kokoomateokset välittävät yhä karjalaisten jousa-

van integroitumisen suurta kerto-
musta.

Heli Kananen on väitöskirjassaan tarttunut tähän kysymykseen selvittäessään rajakarjalaisen ortodoksisväestön integroitumista sijoituspaikkakunnalleen Kiuruvedelle vuosina 1946–1959. Raja-Karjalan ortodoksisväestö poikkesi tavoiltaan siirtokarjalaisten joukossa ehkä eniten länsisuomalaisesta väestöstä – sopii tosin epäillä, edustivatko sen sijoituskuntaan, sinivalkohenkinen eteläpohjalainen Lapua tai körttihenkinen Pohjois-Savon Kiuruvesi aivan puhtaimmillaan ns. normisuomalaisuutta. Kananen työn perusrakenteena on ollut analysoida rajakarjalaisen väestön kohtaamista eri tasojen – sijoituskuntansa maaseutuväestön, körttiläisyyden, luterilaisuuden, kunnan ja valtion virkakoneiston, politiikan ja kansallisen ideologian kanssa.

Tässä Kananen onkin onnistunut varsin hyvin. Hän on ottanut hyvin haltuunsa tutkimansa aiheen tapahtumaympäristön ja käyttää ansiokkaasti myös teoreettisempaa kirjallisuutta hahmottaessaan identiteetin, kulttuurikonfliktin ja sopeutumisen tasoja. Hän perustelee myös hyvin muistitietoaineistojen käyttöä ja havainnoi sen riskejä. Tutkimuksen parasta antia on menneisyyden suuren kertomuksen rakentamista, paikallisia identiteettejä ja raivaajamytyttä käsittelevä, hyvin tutkimuskirjallisuuden kanssa keskusteleva analyysi. Taidokkaan yhteenvedon ansiosta Kananen työ ei myöskään jää pelkäksi epäkohtien esiintuomiseksi: se kuvaa siirtoväen ja kantaväestön kohtaamisen, konfliktin, sopeutumisen muodot ja integraation kokonaisuutena, mitään osapuolta unohtamatta.

Työn analyysi on siis huolellista ja kiitettävän syvällistä, joskin muutamia yksityiskohtia olisi mielestäni voinut edelleen korostaa. Kiuruveden poliittinen kamppailu oikeiston ja vasemmiston välillä

ennen sotaa jää Kananen työssä varsin vähälle huomiolle, vaikka se oli oletettavasti eräs merkittävä mentaalinen taustatekijä suhtautumisessa ”ryssäläiseksi” koettuun siirtoväkeen. Kananen kuvattaessa ortodoksisen kirkon kamppailua asemastaan ja erityisesti kirkkojen rakentamiskysymystä sodanjälkeisessä Suomessa ortodoksien asema näyttäytyy mielestäni hivenen liiankin mustavalkoisesti ortodoksien ja luterilaisten välisenä kiistana. Samat taloudelliset ja seurakunnalliset toiminnan jatkamista koskevat ongelmat koskivat tuolloin myös luterilaisen kirkon sodasta kärsineitä seurakuntia, joista erityisesti luovutetuille alueelle osittain jääneet seurakunnat kamppailivat pitkään olemassaolonsa puolesta. Tämä tausta olisi ollut tarpeellista tuoda myös laajemmin esille. Ortodokseja koskevat päätökset ja niiden hiddas käsittely kuvastuvat helposti vain ortodokseihin kohdistuvana diskriminointina, vaikka olosuhteet myös luterilaisen kirkon toiminnalle sodan jälkeisinä vuosina olivat vaikeat.

Heli Kananen väitöskirja pysyy hyvin raameissaan liikkuen Kiuruveden tasolta koko ortodoksisen siirtoväen tilanteeseen. Kiuruveden kehityksen kautta tekijä heijastelee siirtoväen sopeutumis- ja sopeuttamiskysymystä laajemminkin analysoidessaan ”kantaväestön”, uskonnollisten ryhmien ja valtion suhdetta siirtokarjalaiseen väestöön. Välit eivät olleet yksinomaan konsensushenkiset, mutteivät välttämättä pelkästään tueltuneetkaan.

– MARKO TIKKA